

The VTT logo consists of the letters 'VTT' in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid black square.

Kiinteiden biopolttoaineiden tuhkien laatu

Energia-alan tutkimusseminaari 7.2.2023

Kirsi Korpijärvi,
Timo Leino, Margareta Wahlström

02/02/2023 VTT – beyond the obvious

Lähtökohta ja tavoite

Tietojen keräys

Laatuhaasteiden tunnistaminen

Laatuun vaikuttavat tekijät

Ratkaisuehdotukset

VTT toteutti LAATUTUHKA –projektin Ympäristöpoolin toimeksiannosta

Lähtökohta

- Kiinteät biopolttoaineet, etenkin puupolttoaineet korvaavat entistä enemmän kivihiilen ja turpeen käyttöä lämpö- ja voimalaitoksissa.
- Biopolttoaineiden osuuden kasvun on havaittu vaikuttavan muodostuvien tuhkien laatuun (kokonaispitoisuudet & liukoisuudet) ja edelleen hyötykäyttömahdollisuuksiin.
- Polttoainemuutosten vaikutusta tuhkien laatuun ei tunneta riittävästi, jotta laatua voitaisiin hallita.

LAATUTUHKA -projektin tavoitteet olivat

- Tuottaa ja jakaa tietoa toiminnanharjoittajille kiinteiden biopolttoaineiden käytön vaikutuksesta muodostuvien tuhkien laatuun sekä mahdollisuuksista laadunhallintaan.
- Vaikuttavina tekijöinä tarkastella mm. biopolttolajeja & niiden osuuksia, polttotekniikkaa, kuormatasoa.
- Tunnistaa mahdolliset kriittiset aineet, jotka aiheuttavat haasteita tuhkien hyötykäytölle.
- Esittää ratkaisuja tuhkien laadun hallintaan ja hyötykäyttömahdollisuuksien parantamiseen.

LAATU tässä tutkimuksessa

=

kokonaispitoisuudet & liukoisuudet,
ei tekninen soveltuvuus

Lähtökohta ja tavoite

Tietojen keräys

Laatuaasteiden
tunnistaminen

Laatuun vaikuttavat tekijät

Ratkaisuehdotukset

Tutkimusta varten tietoja kerättiin yli 20:ltä puupolttoaineita ja turvetta polttavalta laitokselta

- Laitosten kokoluokka vaihteli 2,5 – 400 MW_{pa}
- Kaikki kattilatyypit edustettuina (CFB, BFB, Arina, PF)

CFB	BFB	Arina
<ul style="list-style-type: none"> • 3 isoa laitosta • sama teknologia • hieman eroa polttoaineissa	<ul style="list-style-type: none"> • 2 isoa, 2 keskikokoista ja 3 pienehköä laitosta • polttoaine-erot • rikinsyötön vaikutus	<ul style="list-style-type: none"> • 2 laitosta, • polttoaine-erot

Lisätietojen keräys valituilta laitoksilta

- Yli 200 tuhka-analyysitodistusta
  - 103 lentotuhkaa
  - 5 kattila- tai seostuhkaa
  - 96 pohjatuhkaa
- Polttoainetietoja
- Kattilatietoja
- Näytteenottotietoja

Kuinka näkemys tilanteesta mukana olleilla laitoksilla muodostettiin?

- Laitokset toimittivat tutkimusta varten **omassa normaalissa laadunseurannassa** otettujen ja analysoitujen tuhkanäytteiden tuloksia
  - Kokoomanäytteitä, kunkin laitoksen tavanomaisten käytäntöjen mukaisesti.
  - Joiltakin laitoksilta yksi, toisilta useampia analyysituloksia eri ajankohdista.
  - Analyysit oli tehty eri laboratorioissa hyötykäyttökelpoisuuden (MARA tai lannoite) ja kaatopaikkakelpoisuuden määrittämiseksi asianmukaisilla menetelmillä.
- Laatuarviointi tehtiin vertaamalla analyysituloksia (kokonaispitoisuudet & liukoisuudet) lannoitelainsäädännön, maarakentamisen (MARA-asetus) ja kaatopaikkakelpoisuuden raja-arvoihin.

Laatuarvioinnissa käytetyt keskeiset raja-arvot Lannoite- ja maarakennuskelpoisuus

Lannoiteasetus MMMa 24/2011

Haitallinen aine	Liukoisuusraja-arvo maarakentamiskohteessa, mg/kg ka. (L/S 10)					
	Väylä, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m		Kenttä, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m		Teollisuus- ja varastorakennuksen pohjarakenne, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m	Tuhka- mursketie, jätteen kerrospaksuus ≤ 0,2 m
	Peitetty	Päällystetty	Peitetty	Päällystetty		
Sb	0,7	0,7	0,3	0,7	0,7	0,7
As	1	2	0,5	1,5	2	2
Ba	40	100	20	60	100	80
Cd	0,04	0,06	0,04	0,06	0,06	0,06
Cr	2	10	0,5	5	10	5
Cu	10	10	2	10	10	10
Pb	0,5	2	0,5	2	2	1
Mo	1,5	6	0,5	6	6	2
Ni	2	2	0,4	1,2	2	2
Se	1	1	0,4	1	1	1
Zn	15	15	4	12	15	15
V	2	3	2	3	3	3
Hg	0,03	0,03	0,01	0,03	0,03	0,03
Cl ⁻	3 200	11 000	800	2 400	11 000	4 700
SO ₄ ²⁻	5 900	18 000	1 200	10 000	18 000	6 500
F ⁻	50	150	10	50	150	100
DOC	500	500	500	500	500	500

Alkuaine	Maksimipitoisuus tuhkalannoitteissa mg/kg ka.	
	Muu käyttö, mm. maa- ja puutarhatalous	Metsätalous
Arseeni, As	25	40
Elohopea, Hg	1,0	1,0
Kadmium, Cd	2,5	25
Kromi, Cr	300	300
Kupari, Cu	600	700
Lyijy, Pb	100	150
Nikkeli, Ni	100	150
Sinkki, Zn	1500	4500

Haitallinen aine tai yhdiste	Pitoisuusraja-arvo maarakentamiskohteessa, mg/kg ka.					
	Väylä, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m		Kenttä, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m		Teollisuus- ja varastorakennuksen pohjarakenne, jätteen kerrospaksuus ≤ 1,5 m	Tuhka- mursketie, jätteen kerrospaksuus ≤ 0,2 m
	Peitetty	Päällystetty	Peitetty	Päällystetty		
Bentseeni	0,2	0,2	0,02	0,2	0,02	0,2
TEX	25	25	25	25	25	25
Naftaleeni	5	5	5	5	5	5
PAH-yhdisteet	30	30	30	30	30	30
Fenoliset yhdisteet	10	10	5	10	10	10
PCB-yhdisteet	1	1	1	1	1	1
Oljyhilivedyt C10-C40	500	500	500	500	300	500

Asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa
Vna 843/2017

Laatuarvioinnissa käytetyt keskeiset raja-arvot

Kaatopaikkakelpoisuus

Aine	Kaatopaikkakelpoisuuden raja-arvo, mg/kg ka. (L/S 10)		
	Jätteen kelpoisuus pysyvän jätteen kaatopaikalle	Jätteen kelpoisuus tavanomaisen jätteen kaatopaikalle	Jätteen kelpoisuus vaarallisen jätteen kaatopaikalle
Arseeni, As	0,5	2	25
Barium, Ba	20	100	300
Kadmium, Cd	0,04	1	5
Kromi, Cr	0,5	10	70
Kupari, Cu	2	50	100
Elohopea, Hg	0,01	0,2	2
Molybdeeni, Mo	0,5	10	30
Nikkeli, Ni	0,4	10	40
Lyijy, Pb	0,5	10	50
Antimoni, Sb	0,06	0,7	5
Seleen, Se	0,1	0,5	7
Vanadiini, V		-	-
Sinkki, Zn	4	50	200
Kloridi, Cl	800	15 000	25 000
Fluoridi, F	10	150	500
Sulfaatti, SO ₄ ²⁻	1 000	20 000	50 000
Fenoli-indeksi	1	-	-
DOC	500	800	1 000
TDS	4 000	60 000	100 000

Valtioneuvoston asetus kaatopaikoista, Vna 331/2013

Lähtökohta ja tavoite

Tietojen keräys

Laatuhaasteiden tunnistaminen

Laatuun vaikuttavat tekijät

Ratkaisuehdotukset

Yleiskuvan muodostaminen laadusta, esimerkkinä leijupolton lentotuhkat

	Ei sovellu
	Soveltuu
	Ei tutkittu
	Ravinnevaatimukset eivät täyty
	Täyttää tiukemmat vaatimukset

Rivi taulukossa = 1 tuhkanäyte

CFB, 34 tuhkanäytettä kolmelta eri laitokselta

Lannoitevalmiste		Maarakentaminen						Kaatopaikkakelpoisuus		
Muu kuin metsäkäyttö	Metsälannoite	Väylä peitetty	Väylä päälystetty	Kenttä peitetty	Kenttä päälystetty	Rakennuksen pohjarakenne	Tuhka-murskete	Pysyvä jäte	Tavanomaisen jäte	Vaarallinen jäte

BFB, 62 tuhkanäytettä kymmeneltä eri laitokselta

Lannoitevalmiste		Maarakentaminen						Kaatopaikkakelpoisuus		
Muu kuin metsäkäyttö	Metsälannoite	Väylä peitetty	Väylä päälystetty	Kenttä peitetty	Kenttä päälystetty	Rakennuksen pohjarakenne	Tuhka-murskete	Pysyvä jäte	Tavanomaisen jäte	Vaarallinen jäte

Yhteenvedo lentotuhkanäytteiden liukoisuusominaisuuksista, näytteitä 108 kpl

Haitallinen aine	Liukoisuus tuhkanäytteistä, mg/kg ka.				Liukoisuusraja-arvo maarakentamiskohteessa, mg/kg ka. (L/S 10) ja ylittävien näytteiden lukumäärä, kpl											
	min	max	ka.	med.	Väylä				Kenttä,				Teollisuus- ja varastorakennuksen pohjarakenne		Tuhkamursketie	
					Peitetty		Päällystetty		Peitetty		Päällystetty		Raja-arvo	Ylitykset	Raja-arvo	Ylitykset
					Raja-arvo	Ylitykset	Raja-arvo	Ylitykset	Raja-arvo	Ylitykset	Raja-arvo	Ylitykset				
<u>Sb</u>	0,01	0,12	0,02	0,01	0,7	0	0,7	0	0,3	0	0,7	0	0,7	0	0,7	0
<u>As</u>	0,01	0,30	0,03	0,01	1	0	2	0	0,5	0	1,5	0	2	0	2	0
<u>Ba</u>	0,5	120	9	3	40	8	100	1	20	11	60	3	100	1	80	3
<u>Cd</u>	0,005	0,02	0,01	0,01	0,04	0	0,06	0	0,04	0	0,06	0	0,06	0	0,06	0
<u>Cr</u>	0,02	440,0	8,7	1,3	2	36	10	14	0,5	84	5	24	10	14	5	24
<u>Cu</u>	0,02	1,20	0,09	0,05	10	0	10	0	2	0	10	0	10	0	10	0
<u>Pb</u>	0,005	58,0	1,2	0,1	0,5	26	2	11	0,5	26	2	11	2	11	1	19
<u>Mo</u>	0,07	17,0	4,1	4,0	1,5	93	6	18	0,5	106	6	18	6	18	2	82
<u>Ni</u>	0,01	0,1	0,02	0,01	2	0	2	0	0,4	0	1,2	0	2	0	2	0
<u>Se</u>	0,01	1,3	0,32	0,24	1	4	1	4	0,4	28	1	4	1	4	1	4
<u>Zn</u>	0,02	938	16	0,3	15	8	15	8	4	20	12	8	15	8	15	8
<u>V</u>	0,01	1,4	0,2	0,05	2	0	3	0	2	0	3	0	3	0	3	0
<u>Hg</u>	0,00	0,01	0,00	0,00	0,03	2	0,03	2	0,01	2	0,03	2	0,03	2	0,03	2
<u>Cl</u>	53	13 000	2 459	1 860	3 200	25	11 000	3	800	78	2 400	43	11 000	3	4 700	13
<u>SO₄²⁻</u>	110	82 775	16 452	16 000	5 900	74	18 000	44	1 200	96	10 000	67	18 000	44	6 500	72
<u>F</u>	0,5	101	11	9	50	2	150	0	10	38	50	2	150	0	100	1
<u>DOC</u>	7	540	105	89	500	1	500	1	500	1	500	1	500	1	500	1

Musta luku = ko. raja-arvon ylittäneiden näytteiden lukumäärä

Yhteenvedo havaituista laatuhaasteista

- **Sulfaattien liukoisuus** on merkittävin tuhkien maarakennuskäyttöä rajoittava tekijä.
  - Sulfaatteja liukenee eniten leijukerrospolton lentotuhkista
  - Sulfaattien liukoisuus rajoittaa myös pohjatuhkien maarakennuskäyttöä.
- Sulfaattien lisäksi tuhkista liukenee etenkin **molybdeeniä, kromia, klorideja, seleeniä, sinkkiä ja lyijyä**.
- Yhdestäkään tarkastellusta tuhkanäytteestä ei liuennut MARA-asetuksen raja-arvoja ylittävää määrää antimonia, arseenia, kadmiumia, kuparia tai nikkeliä.
- Lannoitekäyttöä rajoittaa yleisimmin raja-arvoja korkeampi **kadmiumin tai arseenin** pitoisuus. Etenkin arinapolton tuhkissa havaittiin myös muita raskasmetalleja.
- Tuhkanäytteissä havaittiin myös maarakentamisen raja-arvoja ylittäviä pitoisuuksia **bentseeniä ja naftaleenia**.

Lähtökohta ja tavoite

Tietojen keräys

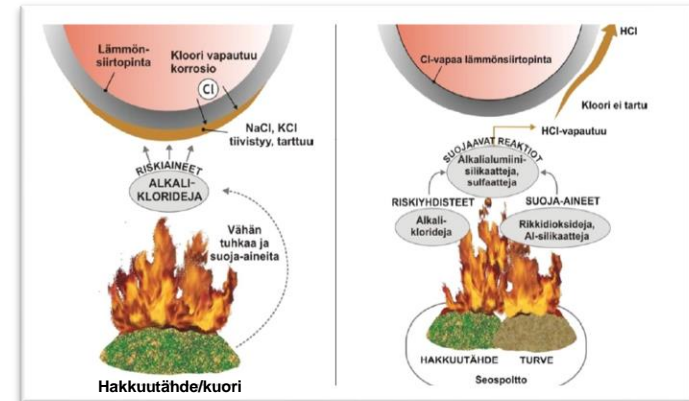
Laatuhaasteiden tunnistaminen

Laatuun vaikuttavat tekijät

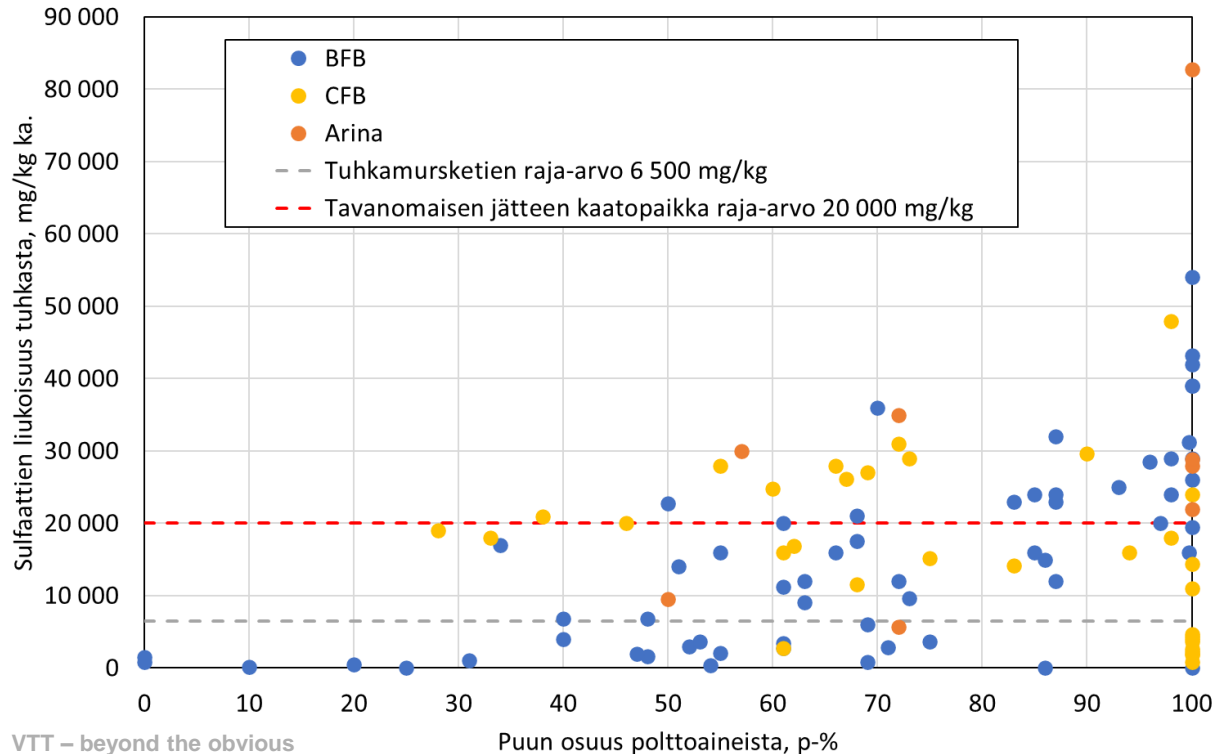
Ratkaisuehdotukset

Mistä sulfaatit muodostuvat ja miksi niitä liukenee?

- Polttoaineiden rikkipitoisuus oleellinen sekä päästöjen (SO_2), että tuhkakemian näkökulmasta
  - Tulistimien likaantumisen ja kuumakorroosion riski kasvavat poltettaessa klooria ja alkaleja
  - Rikki muodostaa alkalien kanssa sulfaatteja ja estää täten korroosiota ja likaantumista aiheuttavan KCl:n muodostumisen, ja Cl poistuu prosessista kaasumaisena HCl:na
  - Rikki voi tulla prosessiin polttoaineiden mukana tai sitä voidaan syöttää esim. alkuainerikkinä
  - Polttoturpeen rikkipitoisuus on tyypillisesti 0,05 – 0,3 p-% ja puupolttoaineiden < 0,05 p-%
- Liukoisia sulfaatteja muodostavat kirjallisuuden mukaan Na^+ , K^+ , Mg^+ , Li^+ , Zn^{2+} , Ni^{2+} , Fe^{2+} , Cu^{2+} & Al^{3+}
  - Puupolttoaineissa paljon kaliumia
    - Sahanpuru 0,02 – 0,15 %
    - Kuori 0,1 – 0,5 %
    - Hakkuutähdehake 0,1 – 0,4 %
    - Vanerimurske 0,7 %
    - Polttoturve 0,02 %
  - Tuhkista liukenee etenkin K_2SO_4

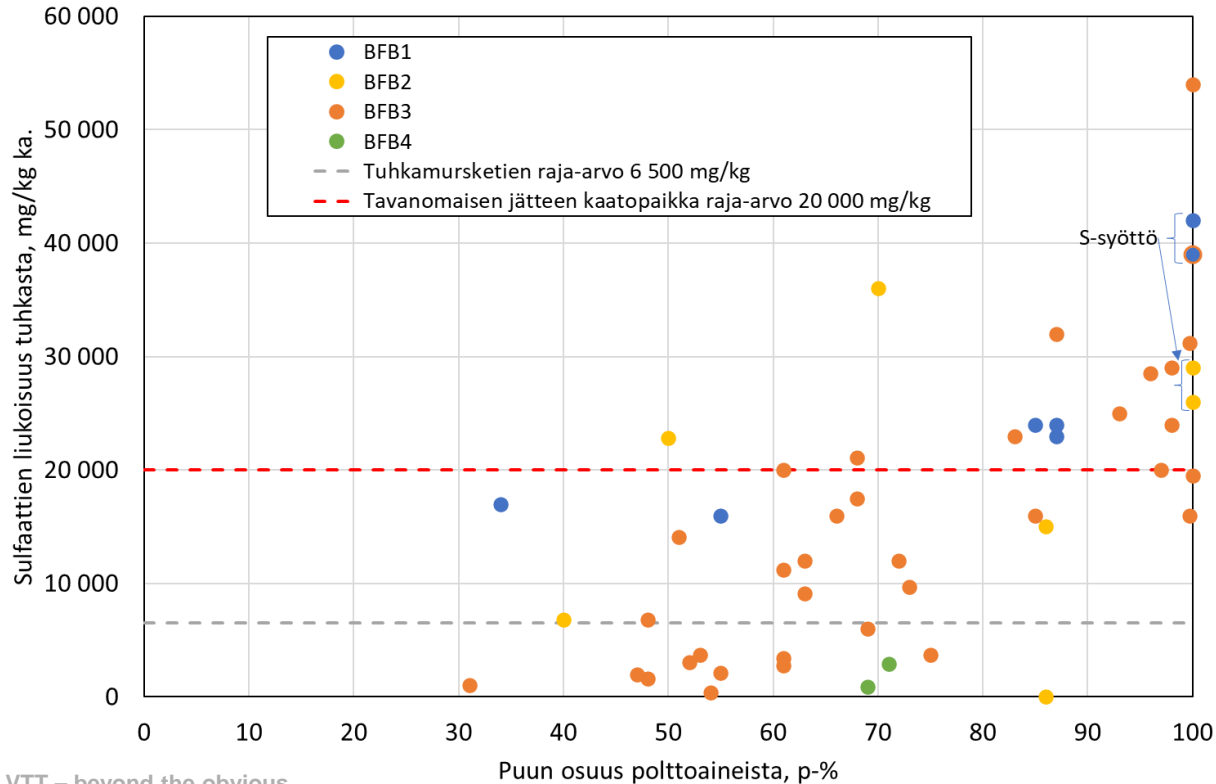

Puun/turpeen polttoaineosuuden vaikutus sulfaattien liukoisuuteen lentotuhkanäytteistä

Puun/turpeen polttoaineosuuden ja rikin syötön vaikutus sulfaattien liukoisuuteen BFB-lentotuhkanäytteistä

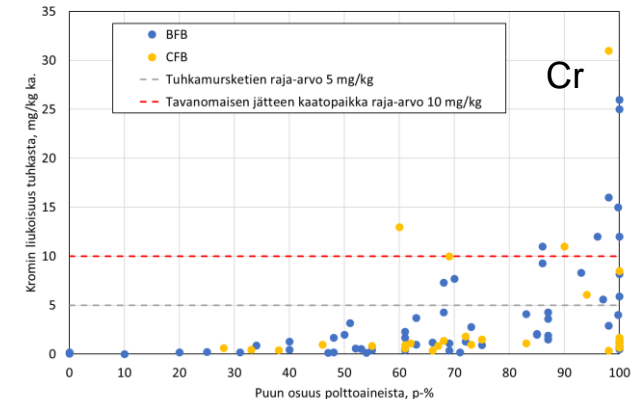
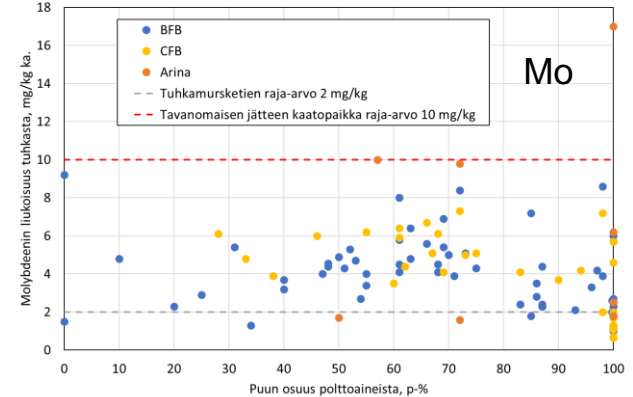
Muita lentotuhkanäytteiden liukoisuushaasteita

■ Molybdeeni, Seleenin ja Sinkki

- Kasveille, eläimille ja ihmisille välttämättömiä hivenaineita
- Mo ja Se pitoisuudet pieniä, mutta liukenevat emäksissä olosuhteissa
- Zn-pitoisuus maaperässä vaihtelee, useat yhdisteet vesiliukoisia
- Zn höyrystyy poltossa ja konsentroituu lentotuhkaan

■ Kromi

- Suuria vaihteluita tuhkanäytteistä mitatuissa pitoisuuksissa
- Mahdollisesti epäpuhtautena kierrätyspuun joukossa
- Liukenee emäksisissä olosuhteissa
- Liukoisuus kasvaa puun polttoaineosuuden kasvaessa

Muut tuhkien laatuun vaikuttavat tekijät

Puun polttoaineosuuden lisäksi tuhkien liukoisuusominaisuuksiin havaittiin tai tiedetään olevan vaikutusta:

- Kattilatekniikalla, esim. CFB vs. BFB
- Yksittäisillä kattiloilla, esim. CFB1 vs. CFB2
- Rikinsyötöllä
- Tuhkan pH:lla
- Eri puupolttoainelajeilla (teoreettinen tarkastelu)
- Tuhkanäytteenotolla ja näytteiden säilytyksellä
- Käytetyillä analyysimenetelmillä

Lähtökohta ja tavoite

Tietojen keräys

Laatuhaasteiden tunnistaminen

Laatuun vaikuttavat tekijät

Ratkaisuehdotukset

Kuinka hallita sulfaattien liukoisuutta?

- Polttoon ohjautuvan kaliumin määrään ei juuri voida vaikuttaa, tarkoittaisi lähinnä turpeen käytön lisäystä.
- Tuhkakemian hallinta lisäaineilla – ei selkeää ratkaisua.
- Karkeamman tuhkejakeen erottaminen lentotuhkan talteenottovaiheessa – ei ehkä ratkaise ongelmaa.

Lisäaine	Vaikutusmekanismi	+/-
Dolomiitti $\text{CaMg}_2(\text{CO}_3)_2$	Kalsinoituu tulipesässä <u>CaO:ksi</u> ja <u>MgO:ksi</u> , jotka kilpailevat tulipesässä SO_2/SO_3 :sta K-yhdisteiden kanssa.	+ Halpa ja helposti saatavilla - Ei varmuutta, että K_2SO_4 osuus laskee. - Riski, että <u>KCl</u> nousee ja aiheuttaa likaantumista/korroosiota.
Kalkkikivi CaCO_3	Kalsinoituu tulipesässä ja <u>CaO</u> kilpailee SO_2/SO_3 :sta K-yhdisteiden kanssa.	+ Halpa ja helposti saatavilla - Ei varmuutta, että K_2SO_4 osuus laskee. - Riski, että <u>KCl</u> nousee ja aiheuttaa likaantumista/korroosiota.
Kaoliini $\text{Al}_2\text{Si}_2(\text{OH})_4$	Kaoliini sitoo kaliumia, jolloin enemmän SO_2/SO_3 :sta sitoutuu kalsiumin kanssa CaSO_4 :ksi	+ <u>KCl</u> -pitoisuus saadaan hallittua - Hinta (kallis) - Vaikutukset sulfaatin liukoisuuteen olleet tutkimuksissa pieniä.
Rikki S	Rikin palaessa syntyy SO_2/SO_3 :sta. <u>KCl</u> reagoi SO_3 :n kanssa muodostaen K_2SO_4 :sta. Osa muodostuvasta SO_2 sitoutuu mm. osittain tuhkan <u>CaO:een</u>	- Lisää SO_2 -päästöjä - Lisää tuhkasta liukenevaa SO_4 :a

Muut mahdollisuudet tuhkien hyödyntämiseen, joista sulfaattien liukoisuus on korkea

- Hyödynnetään ravinnepitoiset tuhkat lannoitevalmisteina tai niiden raaka-aineina
  - Edellyttää tarkkaa polttoaineiden ja tuhkien laadun, etenkin raskasmetallipitoisuuksien seurantaa.
  - Erilaisten jalostusmenetelmien hyödyntäminen, esim. pesut.
- Tuhkien sijoittaminen merialueiden läheisyyteen, johon on annettu mahdollisuus jo nykyisessä MARA-asetuksessa.

Kiitos!

Tuhkan laatu kiinteiden biopolttoaineiden poltossa –raportti:
https://energia.fi/files/7355/VTT-CR-00704-22_signed.pdf

bey⁰nd

the obvious

Kirsi Korpijärvi
kirsi.korpijarvi@vtt.fi
+358 40 529 8464

@VTTFinland

www.vttresearch.com